
UDK 821.162.3.09:323.1:741.52(437.3)

Eva Niklesová

Češke Budjevice

STRIPOVSKA OBRAVNAVA ČEŠKEGA NARODNEGA PRERODA (PROBLEM VÁCLAVA HANKE)

Študija raziskuje stripovsko knjigo Šifra mistra Hanky (*Hankova šifra*) s poudarkom na deležu dokumentarnih sestavin in fikcije v zgodbi. Usmerjena je v vlogo Václava Hanke in Josefa Dobrovskega kot postav v tej zgodbi. Obravnavana je tudi uporabnost besedila za izobrazevalne namene, saj se dejstva in dokumentarne informacije v njem prepletajo z mistifikacijo in fikcijo.

Ključne besede: spor zaradi *Rokopisov*, Václav Hanka, strip, fikcija, Tomáš Hibi Matějček, Karel Jerie, Šifra mistra Hanky

The paper explores the comic book Šifra mistra Hanky (*The Master Hanka Code*), with special attention to the proportional representation of documentary component and fiction in its storyline. It is focused on the roles played by the two protagonists of the story, Václav Hanka and Josef Dobrovský. Furthermore, the paper examines educational utility of the text, as it blends factual and documentary information with mystification and fiction.

Keywords: the manuscripts controversy, Václav Hanka, comics, fiction, Tomáš Hibi Matějček, Karel Jerie, Šifra mistra Hanky [*The Master Hanka Code*]

1 Uvod

Želja po približanju izbranih mejnikov v češki zgodovini tudi širši javnosti se je odrazila v stripovski obravnavi izbranih vidikov češkega narodnega preroda. Konkretno gre za stripovsko obdelavo t. i. spora zaradi *Rokopisov*,¹ zadeve, ki je še vedno aktualna, vendar ne le z literarnokomparativističnega in literarnozgodovinskega vidika.² Ta stripovska obravnavna je izšla leta 2007 pod medbesedilnim naslovom Šifra mistra Hanky [Hankova šifra].³ Avtorja stripa Šifra mistra Hanky sta v televizijski oddaji Češke televizije v okviru serije *Hledači času* (predvajano dne 2. 12. 2008) tako podala svoje mnenje o naslovu knjige:

Iz naslova knjige jasno izhaja, da smo se trudili nekako navezati češke realije na *Da Vincijevo šifro*, pri tem pa se nam sama zgodba *Rokopisov* zdi tako močna, da si ni treba

¹ WOLLMAN (1928: 98–99) komentira rokopisne dogodke z besedami: »Tudi epske in lirske pesmi iz t. i. Kraljedvorskega in Zelenogorskega rokopisa, ki jih je Hanka ponaredil kot starodavne, so pravzaprav odmevi v duhu takratne romantike (1817, 1818); pia fraus, podobno kot v primeru Ossiana, Chattertona in pozneje MÉRIMÉEJEVE 'La Guzla' in Verkovičeve bolgarske Vede«.

² To tendenco vidimo predvsem v povezavi z dejavnostjo Češke rokopisne družbe (Česká společnost rukopisná, splet).

³ Matějček, Tomáš Hibi, 2007. Šifra mistra Hanky: Pravdivá historie Rukopisů královédvorského a zelenohorského. Vyd. 1. Praga: Garamond, 2007. Navedbe literature urediti po navodilih avtorjem v SR.

izmišljevatı popolnih vzporednic, ampak vsega tega, kar se dogaja okoli Rokopisov, pa naj bodo to akademski spori, demonstracije pred Masarykovo hišo [...] dogodkov, ki se pojavljajo v zvezi z rokopisnimi spori, je toliko, da [...] je bilo gradiva za Šifro mistra Hanky že tako in tako dovolj.⁴

Namen pričujočega prispevka je razprava o deležu dokumentarnih sestavin in fikcije v stripu Šifra mistra Hanky in o deležu uporabe t. i. primerjalne prednosti stripa⁵ (stripovska ekonomičnost), ki temelji v tem, da »glede na literarno pripoved slika dejansko tolmači in v vizualnih terminih izraža vse, kar se da: postave, kulise, predmete, dojemanje atmosfere, izraze, geste, dejanja« (GROENSTEEN 2005: 155). Strip kot večpredstavnostno sredstvo namreč »s svojimi 'tehničnimi' dispozicijami omogoča višjo stopnjo čutno zaznavne reprodukcije stvarnosti; klasična literarna upodobitev realnosti z dominantnim položajem besede te možnosti nima.« (MIKUŠŤÁKOVÁ 1995: 95)

2 Zvrstnost stripa Šifra mistra Hanky

Avtorja stripa Šifra mistra Hanky (T. Hibi Matějčiček⁶ – scenarij, K. Jerie – risba) sta v podnaslovu zapisala, da poskušata opisati »resnično zgodovino Kraljedvorskega in Zelenogorskega rokopisa«. Bralec stripa Šifra mistra Hanky tako lahko pričakuje vsebino, ki se opira izključno na relevantne zgodovinske vire, obenem pa implicitno – skladno z žanrskimi pravili stripa – pričakuje dialoško zgradbo, prevlado dogajalnega elementa, hitro sledenje pustolovskih dogodkov in močno vlogo glavnega junaka.⁷

[Strip] je osnovan na dialogu, vendar je v njem pomembnejše dogajanje. Zgodbo odlikuje hitro sosledje dogodkov, kot v dramskem žanru. [...] V primerjavi z vsakodnevnostjo daje prednost pustolovščinam, zato uhaja iz vsakdana. [...] Vloga glavne osebe je v tem žanru povečana, junak ne more biti preprosta figura, ampak le neobičajen, nadpovprečen človek. (ŽILKA 2006: 206–07)

Avtorja sta stala pred težavno nalogo združevanja žanrskih pravil priljubljenega epskega žanra stripa z – za masovnega bralca/študenta – nepriljubljano temo češkega narodnega preroda.⁸

Ambivalenca, ki izhaja iz razlike med »suhoparnimi« zgodovinskimi viri in dogodki ter privlačnim in dinamičnim stripom, se zrcali v razmeroma širokem spektru raznovrstnih delov Šifre mistra Hanky. Stripovska »resnična zgodovina Kraljedvorskega in Zelenogorskega rokopisa« na približno štiridesetih straneh prikazuje:

- fantastične predstave glavnega junaka v povezavi z dogajanjem pesmi Jaroslav iz *Kraljedvorskega rokopisa*;

⁴ Hledači času: Šifra mistra Hanky. Splet.

⁵ Za problematiko stripovskih priredb in primerjalnih prednosti stripov prim. npr. NIKLESOVÁ 2009, 39–49.

⁶ Tomáš »Hibi« Matějčiček, ena od vodilnih osebnosti češkega stripovskega sveta, ustanovitelj *Komiksfesta* in velik propagator stripovske umetnosti na Češkem, je umrl dve leti po izidu Šifre mistra Hanky, oktobra 2009.

⁷ Prim. ŽILKA 2006: 206–07.

⁸ O neprijjubljenosti obdobja češkega narodnega preroda pri dijakih in študentih srednjih in visokih šol prim. npr. članek H. Soukupove z naslovom *F. L. Věk není nuda!* v tedniku Týdeník Rozhlas 50 (2010), 10–11), splet.

- iskanje »resnice« o *Rokopisih* (dogajalna linija je postavljena v sedanost) glavnega junaka Jaroslava;
- stripovsko podobo odlomka pesmi Jaroslav iz *Kraljedvorskega rokopisa* (ni del dogajalne linije);
- dogodke iz češke zgodovine, povezane z najdbo *Kraljedvorskega rokopisa*, in to tako (1) zgodovinsko relevantne informacije (sodelovanje V. Hanke z J. Dobrovskim pri izdajanju knjig *Starobylá skládání*; dovoljenje za poučevanje češčine na gimnazijah leta 1816; izjave o *Kraljedvorskem rokopisu* iz ust F. Palackega, F. Šternberka, K. Sladkovskega in T. G. Masaryka; poročilo o Hankovi »najdbi« *Kraljedvorskega rokopisa* v kripti cerkve v kraju Dvůr Králové leta 1817, informacije o anonimnih člankih v nemškem časopisu *Tagesbote aus Böhmen*, v katerem je bil V. Hanka označen kot ponarejevalec itd.) in (2) informacije fantastične/fikcijske narave (kraja »pravega« *Kraljedvorskega rokopisa* s strani avstrijskih uradov, ustanovitev tajne skupnosti sodelavcev – Red Jaroslavovih posmrtnikov za pridobitev »ukradenega« *Rokopisa*, ustanovitev avstrijske enote za zatiranje narodnostne upornosti z imenom *Vipera Arborea*, spori »Posmrtnikov« z »Gadi« itd.);
- sanje protagonistov o boju Posmrtnikov z Gadi;
- realni kraji, stavbe in objekti.

Slika 1: MATĚJČEK 2007: 14. Prevod besedila v oblakih: »Ampak Hankovi rokopisi so vendar ponaredki!« – »So. Ampak ni tako preprosto. Veš, kaj je to vipera arborea?« – »Drevesni gad. Tropska kača, ki se plazi po drevesih, izsesava ptičja jajca in žre mladiče ...« – »Pameten, fejest fant! Ampak gremo nazaj na drevesa, hehe ...« – »Piše se leto 1816, končale so se Napoleonove vojne in Evropo pretresa romantika. Češki preroditelji se upirajo Metternichovemu absolutizmu in se ozirajo za pobratenimi slovanskimi narodi.« – Uradi tisto leto dovolijo pouk češčine na gimnazijah. – »Mama ima Emo.« – »Řč« – »PSVZ« – »O, mi se imamo dobro.« – »BFLM« – »Hitro. Jezik.« – Tedaj petindvajsetletni ambiciozni Václav Hanka je asistent Dobrovskega pri poučevanju češčine in piše knjigo *Starobylá skládání*.

3 Način združevanja pravil stripovske umetnosti in zgodovinske resnice v *Šifri mistra Hanky*

Šifra mistra Hanky se začneja z enostranskim prikazom nedoločene pustolovske zgodbe. Slog risb na prvi pogled spominja na stripe junaškega tipa; na risbah prevladuje prikazovanje bojev. S tem pustolovskim uvodom je prikazano spoštovanje osnovnega pravila stripovskega žanra – prevlada akcijskih in interakcijskih motivov.⁹ Bralec je takoj vržen v dogajanje, ne da bi vedel, za kakšno zgodbo gre.

Slika 2: MATĚJÍČEK 2007: 3. Prevod besedila v oblačkih: Ah, tu Jaroslav leti kot orel, s trdim jeklom na mogočnih prsih, pod jeklom hrabrost, odločenost.

Na naslednji strani opazimo radikalno spremembo. Pustolovska zgodba se ne nadaljuje, človeške postave iz sedanjosti pa so narisane v povsem drugačnem barvnem spektru. Iz besedila v oblačku ene od oseb je razvidno, da si je prav ta oseba predstavljala zgodbo s prejšnje strani stripa.

Slika 3: MATĚJÍČEK 2007: 4. Prevod besedila v oblačkih: »Hej, mladenič, kontrola vozovnic!« – »Eh, oprostite, malo sem se zasanjal.« – »Vidite, to se mi stalno dogaja.« – »Dober dan, ime mi je Jaroslav.« – »Vi torej želite vedeti več o rokopisih? Da, poznam njihovo resnično zgodbo, čeprav ji je težko verjeti.«

⁹ Prim. ŽILKA 2000: 114.

S predstavitevijo glavne dogajalne linije v sedanjost s pomočjo glavnega junaka Jaroslava, študenta bohemistike, ki ga rokopisna problematika zelo zanima, je pripravljeno »bralcu prijazno okolje«, obenem pa je tu vsebovan učinkovit motivacijski element za nadaljnje branje. Prepletanje stripovske slike strastnega bralca pesmi iz časa narodnega preroda s stripovsko obdelanim sedemstranskim prikazom ene od pesmi Kraljedvorskega rokopisa, ki mu je – tako kot glavnemu junaku – ime *Jaroslav*, je mogoče razumeti kot izraz uspešne izrabe stripovskega potenciala. Didaktični doprinos predstavlja način približevanja literarnega besedila širšemu krogu bralcev, saj sta avtorja stripa ohranila jezik pesmi *Jaroslav* v skladu s prepesnitvijo *Kraljedvorskega in Zelenogorskega rokopisa* K. Bednářa (1961).

Stripovske ilustracije v obdelavi pesmi *Jaroslav* podpirajo, poživljajo in povečujejo dinamiko besedila in so predvsem demonstrativne, ilustrativne in dopolnjevalne. Besedilo pesmi je razčlenjeno na različno dolge dele, uporabljeno pa je kot vsebina posameznih oblačkov v stripu. Spekter barv v stripovski obdelavi pesmi *Jaroslav* se ujema z dogajalno linijo – prevladujejo odtenki modre barve (tudi v okvirih z besedilom), skupaj z rdečo (kri, barva zastav) in rumeno barvo (prah v nevihti in pri jahanju na konjih, sončna svetloba, ogenj). Tako omejen barvni spekter učinkovito priključuje temačno, grobo, bojevito in sovražno vzdušje. Značilnosti risb pustolovskih stripov so ohranjene tudi v upodobitvi lepe Kublajevne (v pesmi je opisana kot oseba, ki je »oblečena vsa v zlat brokat, vrat in prsi imela je odkrite, z biseri in dragimi kamni ovenčana« – str. 6). Zvest prenos tega besednega opisa v vizualno podobo delno pomika žanr pustolovskega in zgodovinskega stripa na področje erotičnih stripov.

Slika 4: MATĚJÍČEK 2007: 7. Prevod besedila v oblačkih: Proti kanu so se odpravili na polje, po širni ravnini so se postavili in čakali na kana.

Po koncu odlomka pesmi Jaroslav se bralec spet znajde v sedanjosti, kjer se govori o tem, da je *Kraljedvorski rokopis* dejansko obstajal, a so ga odtujili avstrijski uradi, o čemer protagonistu stripa pripoveduje skrivnostni mož. Jaroslav izve, da ta skrivnostni mož uteleša zadnjega pripadnika t. i. družbe Jaroslavovih posmrtnikov, ustanovljene z namenom iskanja in zaščite odtujenih rokopisov. Pri pripovedovanju skrivnostnega moža se ravnina stripa pomika v češko preteklost, v stripovskih oblačkih pa oživijo besede V. Hanke: »Ta rokopisni spomenik je dediščina češkega naroda! In jaz mu jo bom vrnil! Če ne jaz, pa moji nasledniki ... In nasledniki njihovih nasle-

dnikov.« (MATĚJÍČEK 2007: 15) V besedah pripovedovalca – skrivnostnega moža je pojasnjen Hankov motiv za ustvarjanje rokopisnih »ponaredkov«: »Da ne bi izgubljeni rokopisi utonili v pozabo, namerava Hanka izkoristiti valove narodnega vzpona, katerega del je bil tudi sam. Iz preostalih listov Rokopisov ustvarja ponaredke, ki jih z veliko slavo predstavlja cenjenemu narodu.« (prav tam) Igra z bralcem se nadaljuje – zgodovinske dogodke, o katerih ni izražen dvom (Hankova najdba *Kraljedvorskega rokopisa* leta 1817), je avtor stripovskega besedila uporabil za poglobitev mistifikacije; beseda *najde* je v stripovskem oblačku zapisana v narekovajih. Narekovaji tu torej nakazujejo najdbo *ponaredka*, pri čemer gre za ponaredek, izdelan na podlagi avtentičnega Rokopisa.

Slika 5: MATĚJÍČEK 2007: 17. Prevod besedila v oblačkih: 16. 9. 1817 Václav Hanka v kripti dekanijske cerkve v kraju Dvůr Králové »najde« rokopis. – S tem pa se rokopisna zgodovina šele začneja ... – Cerkev sv. Janeza Krstnika. – »Dragocena zbirka različnih pesmi, sestavljenih tako pred Otokarjem kot po njem, nam služi za zadovoljiv dokaz, da se je tista samorasla vrsta slovanske poezije, katere primere tudi še v naših časih prepoznavamo v staroruskih in srbskih pesmih, prvotno pojavljala tudi pri češkem narodu, če je novoveška prosveta in učenost še nista pregnali.«* – Fr. Palacký.

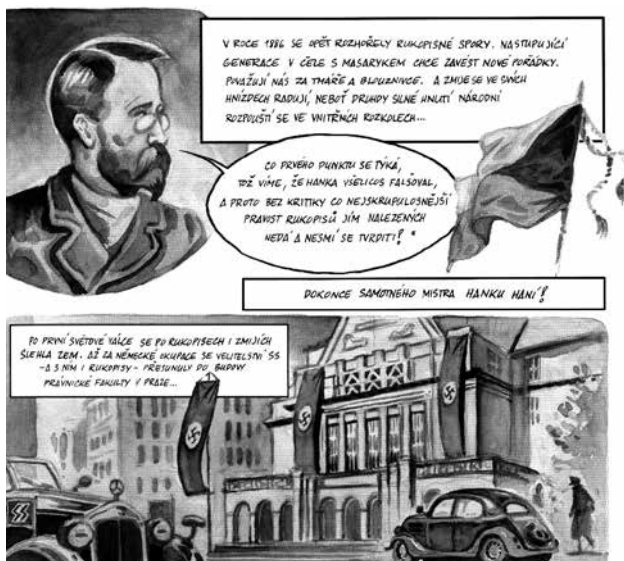
* Dějiny národu českého (6. knjiga, 3. poglavje)

4 Implementacija zgodovinskih virov v fiktivno zgodbo *Šifra mistra Hanky*

Čeprav je iz zgoraj navedenih razlogov razvidno, da imamo lahko za dominantni mistifikacijski element v stripu *Šifra mistra Hanky* prikaz fikcijskih zgodovinskih dogodkov, so del stripa tudi avtentični viri iz tistega časa¹⁰ in izjave nekaterih predstavnikov češkega literarnega življenja 19. in 20. stoletja. Prav na tem mestu je bil potencial stripovske umetnosti učinkovito izrabljen – izjave znanih osebnosti (F. Palacký, F. Šternberk, K. Sladkovský; T. G. Masaryk) so uvrščene v stripovske oblačke, ki izhajajo iz ust njihovih upodobitev. Oživiljene zgodovinske osebe tu izražajo pozitivne in negativne sodbe o najdbi *Kraljedvorskega rokopisa* in postajajo nedeljivi del

¹⁰ Avtorji govorijo o poskusu dela z zgodovinskimi viri tistega časa: »Vsa [...] dejstva, ki so se odvijala v teku zgodovine, so v stripu podprta s faksimili tako časopisnih člankov iz tistega časa kot posameznih kulturnih odzivov na te Rokopise. Vse kraje, kjer poteka dogajanje tega stripa, smo obiskali, dokumentirali, jih videli in ugotovili, kaj vse se je na teh konkretnih krajih dogajalo, kje je bil Jaroslav in kaj vse je od njegovega iskanja ostalo.« (Šifra mistra Hanky, 2012)

priposednega toka. Dogajalni razplet je vizualno nakazan z enotno grafično podobo (odtenki rumenorjave barve skupaj z belim ozadjem stripovskih oblačkov). Na osnovi grafične podobe tega dela stripa pa ni mogoče razlikovati relevantnih zgodovinskih podatkov od fikcije, kar je razvidno iz naslednjega prikaza:

Slika 6: MATĚJĚK 2007: 40. Prevod besedila v oblaki: Leta 1886 so se spet razvneli rokopisni spori. Prihajajoča generacija z Masarykom na čelu želi uvesti novo ureditev. Imajo nas za nazadnjake in sanjače. Gadi pa se v svojih gnezdih veselijo, kajti nekdanj silno narodno gibanje se bo razpustilo zaradi notranjih razkolov ... – »Kar se tiče prvega, vemo, da je Hanka ponarejal vse mogoče, zato se brez kritike ne da in ne sme trditi, da so rokopisi, ki jih je našel Hanka, resnično pristni!« – Celó samega mojstra Hanko preganjajo! – Po prvi svetovni vojni je o rokopisih in gadih vse utihnilo. Šele med nemško okupacijo se je poveljstvo SS – in z njim rokopisi – preselilo v stavbo pravne fakultete v Pragi ...

Trud za delno avtentičnost stripovske pripovedi v Šifri mistra Hanky se ne odraža le v vključevanju zgodovinskih rokopisov, časopisnih člankov in drugih dokumentov. Vidik prevlade vizualne strani v stripih je bil učinkovito uporabljen tudi v zvezi z risanjem resničnih stavb, krajev in objektov in njihovo vključitvijo v Jaroslavovo zgodbo. Med drugim gre za stavbo Narodnega gledališča in Goethejevega inštituta v Pragi, Hankove hiše, dekanijske cerkve in fontane *Rokopisi* v kraju Dvůr Králové nad Labo. V pogovoru z avtorjema v oddaji Češke televizije avtor scenarija stripa komentira odnos med netradicionalno obliko fontane *Rokopisi* (odkrita je bila leto dni pred izidom Šifre mistra Hanky) in zamislijo o vključitvi strukture vodnjaka v zgodbo. To je eksplicitni dokaz o vplivu kraja ali objekta na umetniško delo:

Vnaprej smo vedeli, da je na tem mestu postavljen vodnjak Rokopisi, nismo pa natančno poznali njegove oblike, ker nam ni uspelo najti fotografije, kljub temu pa se njegova

oblika naravnost ponuja za ustvarjanje fantastičnega dogodka; ko Jaroslav prihaja k temu vodnjaku in postavi šternbersko zvezdo na mesto, ki je prav na tem vodnjaku, se te naložene deske razpostavijo v obliko nekakšnega oltarja ... Sredi oltarja je šifrirni ključ, ki ga Jaroslav dvigne, z njim pa dešifrira kroniko Jaroslavovih posmrtnikov. (Šifra mistra Hanky, televizijska oddaja)

Na podoben način je narejeno celotno delo – risar stripa prikazuje resnične kraje (npr. Hankovo hišo in cerkev v kraju Dvůr Králové), scenarist v besedilo uvršča zgodovinsko relevantne podatke, obenem pa se te resnice mešajo s fantastičnimi dogodki. Mistifikacijska igra z bralci temelji v domiselnem prepletanju literarne fikcije z relevantnimi zgodovinskimi dogodki in realijami, kar bi pri nepoučenem bralcu lahko povzročilo popačeno zavest o celotni zgodovinski zadevi. Zaradi tega bi bilo v kontekstu izobraževanja smiselno primerjati vse podatke z dejanskimi zgodovinskimi viri na temo *Rokopisov*.

5 Zaključek

Po branju celotnega stripa Šifra mistra Hanky se pokaže, da je izrecno navedeni trud za »resnično zgodovino« razumljen v duhu postmoderne prepletanja visoke kulture s popularno kulturo:

[Postmodernizem] [...] označuje prelom in odvrnitev od elitističnega razumevanja umetnosti in pojmovanja védenja, ki sta bila značilna za moderno. 'Visoka kultura' in popularna kultura posegata druga v drugo, veliko manjšin in subkultur prinaša dvom o dominantnih vrednostnih merilih in konceptih. (NÜNNING idr. 2006: 622)

Stripovska upodobitev izbranih vidikov spora zaradi *Rokopisov* predstavlja postmoderni mozaik, sestavljen iz različnih avtentičnih zgodovinskih dogodkov, zgodovinske fikcije in prikaza fikcijskih in realnih oseb, osebnosti, objektov, krajev in stavb. V enem stripovskem zvezku se hkrati najdemo v različnih časovnih ravninah in postajamo del obsežne mistifikacijske igre med avtorjema stripa in njegovimi bralci. Rezultat je večzvrstno delo, h kateremu lahko – glede na spletno recenzijo iz leta 2007¹¹ – pristopimo npr. s treh različnih vidikov. Lahko bi šlo bolj za »senzacionalističen poskus češke različice slavne Da Vincijeve šifre, za didaktično rekonstrukcijo slavne zadeve iz časa narodnega preroda« ali za »običajno fantazmagorijo, namerano uokvirjeno z mističnimi zgodovinskimi dogodki«. Strip Šifra mistra Hanky je kombinacija zgodovinskih dokumentov in njihove literarne fikcionalizacije, ki se z aktualizacijo dogajanja poskuša približati sodobnemu bralcu.

Prevedel Andrej Perdih.

¹¹ Glej Šifra mistra Hanky čili o tom, kterak se Pérák řeže s Metternichem, 2007. [18. 10. 2012]. Dostopno prek spleta: <<http://www.komiks.cz/clanek.php?id=1444>>.

VIRI IN LITERATURA

- Kamil BEDNÁŘ (ur.), 1961: *Rukopis královédvorský a zelenohorský*. Praga: Státní nakladatelství krásné literatury a umění.
- Thierry GROENSTEEN, 2005: *Stavba komiksu*. Brno: Host.
- Tomáš Hibi MATĚJÍČEK, 2007: *Šifra mistra Hanky: Pravdivá historie Rukopisů královédvorského a zelenohorského*. Praga: Garamond.
- Anna MIKUŠŤÁKOVÁ [Anna ZELENKOVÁ], 1996: Comics jako intersémiotický žánr. *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity* 44. D 42. 95–102.
- Eva NIKLESOVÁ, 2009: Komiksové transformace literárních děl v současné české literární komunikaci. *Novaja rusistika* 2/2009. Brno: Česká asociace slavistů. 39–49.
- Ansgar NÜNNING, Jiří TRÁVNÍČEK, Jiří HOLÝ (ur.), 2006: *Lexikon teorie literatury a kultury: Koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host.
- Hana SOUKUPOVÁ, 2010: F. L. Věk není nuda! Týdeník Rozhlas 50/2010. Praga: Radioservis.10–11. Tudi na spletu.
- Šifra mistra Hanky čili o tom, kterak se Pérák řeže s Metternichem, 2007. Na spletu.
- Šifra mistra Hanky, 2012. Televizijska oddaja. Česka televizija, 18. 4. 2012, 16:25. Režija M. Kučera. Tudi na spletu.
- Frank WOLLMAN, 1928: Slované: kulturní obraz slovanského světa. Díl 2. *Slovesnost Slovanů*. Praga: Vesmír.
- Tibor ŽILKA, 2000: *Postmoderná semiotika textu*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.
- , 2006: *Vademecum poetiky*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.

SUMMARY

The study is concerned with the representation of selected aspects of the Czech national revival (especially the dispute over the authenticity of the *Dvůr Králové and Zelená Hora Manuscripts*) in the comics. The author examines the degree to which the so-called comparative benefits of the comics are utilized (e.g., visual component dominance) and how the artistic rules of comics and the historical truth in *Šifra mistra Hanky* (*The Master Hanka Code*) are combined. The author defines the ranges of various parts and time planes in this comic book, analyzes the ratio between documentary and fictional components, and examines the roles of Václav Hanka and Josef Dobrovský as main characters of this story. She also analyzes the compliance with the basic rules of the comics genre and discusses the educational utility of the text, as it blends factual and documentary information with mystification and fiction.

